

lusió al fet que allí els forasters que hi entren són només homes, no dones; no que *barret* s'hagi usat pròpiament en el sentit d'«home», o «home cap de casa» com defineixen Belv. i Lab. 1839, sinó per allò de «on hi ha *barrets* no hi campen caputxes», on veiem la *caputxa* personificant la dona i el *barret* com a símbol de l'home.

Difícil d'explicar sembla sobretot la frase *ca barret!* 'de cap manera', 'no, inesperadament' (que ja trobo usada en una carta de Pere Corominas al seu germà, 10 de 1897). Em pregunto si no hi ha ací l'alteració de quelcom de molt diferent i força antic. Com que abans s'havia usat *cap de* amb el valor de l'adjectiu *cap* (com és encara en vigor en comarques extremes com el Pallars), es pot imaginar que es digués *cap de risc!* 'cap risc', 'no hi ha perill!' (amb l'antic *reec* 'risc') i que la pronúncia *kabðrèk* degenerés en *kab-bòrèk* mal interpretada com *ca + barret* (*se non è vero parmi ben trovato...*).

DERIV.: *Barreta* [1429], femení aviat oblidat en català, molt viu en canvi en l'it. *berretta*, oc. *berreta*, i que apareix també en un inventari aragonès de 1397, com a *birreta*, *BHisp.* LVII, 450; i entre nosaltres aviat el reemplaçà el nacionalíssim *barretina* [1565]; de barretines n'hi ha hagut especialment a Portugal, entre la gent de mar napolitana (que ho diu amb el mot català, Carreras Candi, *BCEC*, 1907, 180-1), en el centre de Gascunya; ¹⁰ *barretinola*, *barretinot*, *barretino*, *barretinaire*, *barretiner*. *Barretada*: del català sembla haver-lo pres Rabelais «après la petite accolade et *barretade* gracieuse avant ouvrir les lettres ne autres propous tenir ---» (*Quart Livre*, cap. 3, p. 35). *Barreter* [1486; cf. *DAG.*, «*barreter*: pilearius, faber pileorum», 1575, O. Pou, p. 162]; *barretera*; *barreteria* [S. XVII, *DAG.*]. ³⁵

Barretet [1572], diversos sentits: premsa de *barretet* o de *barraquet* 'antiga premsa del vi, de fusta' a la Selva del Camp (*BDLC* XII, 271); *barretets*, que és el nom més vulgar del mollusc dit en altres llocs *patellida*, no solament a Tarragona i Barcelona sinó també ⁴⁰ a Palamós (Plaja, *Proa*, juliol 1960, 8-9); *barreteta* [c. 1460]. *Barretí*, *-tino*. *Barretó*, nom de la múrgola o arigany cap a Ripoll i Torelló (però suposo també en el vessant obac del Montseny, jutjant pel nom de *Sant Miquel dels Barretons*, vella ermita damunt Sant ⁴⁵ Segimon de Viladrau).

¹ A Menorca els pagesos anomenen *barret* també quelcom de més semblant a una paiola: «Qui vol entendre aquest art [el del pagès] ha de dú 's *barret* d'espert», *ibid.* I, 77. — ² En el Rosselló deu ser antiga l'aplicació a un bonet o una boina ampla: crec que a això es refereix el nom del *Mas d'en Barret-baix* (*bārəbbāi*) a Argelers. — ³ «Un pa de munició / entre quatre se'l partixen, // és més negre que un *barret* / y de baix tot ple d'arestes», Agramunt, *ibid.*, 88.1f. — ⁴ Parlant d'oïr missa «llevar-se lo *barret* 'aperire caput'; sens *barret* 'aperto capite' (167); devia ser una gorra o barretina: «*barret* o gorra 'pileus'» (abans de *gorra ab botons d'or* i diferent de «sombbrero», p. 307). I *barretet* de ⁶⁰

grana per dormir pileolus era evidentment un bonet, estrenyecaps, no un capell. — ⁵ Excepció única seria un *berro* f. «coiffe» del provençal alpí registrat sense complements ni explicacions pel *TdF*. Però és indubtablement una deducció retrògrada partint del tan conegut i exemplificat femení prov. *berreto*. —

⁶ Cf. en glosses «*birrica*: vestis ex lana caprarum valde delicata» (veg. *CGL* i Holder) que podria contenir *-icca* sufix cèltic paral·lel a *-itta*; no veig clar per què Thurneysen i Weisgerber neguen el parentiu amb *BIRRUS*. — ⁷ D'importació no recent, car ja l'usa el 1439 un escriptor, però, de lèxic catalanitzant com l'Arxipreste de Talavera, ed. Pz. Pastor, 84.18. Ha acabat per popularitzar-se localment en certes accepcions especials, com a Cuba «en la parte oriental, toda clase de gorro, menos el de los niños, que se dice *escofieta*; en la parte occidental, es el último» (Pichardo). — ⁸ Per al canvi de *-RR-* en *-rn-*, cf. *bernina* 'barrina' i *bornàgga* per borratxa, botella en Dozy. — ⁹ Un jovenet frívol, que usa mistos de pet, i duu un bastonet que fa rodar contínuament; és fill d'un ric i malgasta els diners, però és dels «encesos»; va dient que tots els homes són iguals, però no es vol casar amb una noia bonica que l'estima, que a ell li agrada i amb qui son pare li proposa de casar-se, perquè no té pares reconeguts; 1.ª edició de les *Gatades* I, 405, 423, 426, 434, 438. — ¹⁰ Sembla manlleu català, segons la conservació de la *-n-*, la *barétine* definida com a «bonnet»: era l'antiga «coiffure» del país, que avui va quedant oblidada i substituïda pel *béret* o boina, des de primers del S. XIX (Polge, *Mél. Phil. Gersoise*, 1964, 54). A Matamala de Capcir i a Sardinà de Conflent era tradicional la *barretina rója*, però no puc aclarir si era una barretina o una boina. «Qui t'ha fet aquest brodat / que dus a sa *barretina*? / Me l'ha fet una fadrina! que té seny i voluntat», Camps i Merc., *Folk. Menorquí* I, 81.

BARRI, es digué primitivament només de les barriades externes d'una població i d'altres coses exteriors, com la portella de fusta o reixat que dona entrada a un pati o casa de camp: vell arabisme de les llengües peninsulars i pirinenques, probablement pres d'un adjectiu aràbic *barri* 'exterior,' propi sobretot de l'àrab vulgar local (que en aquest sonava *bárrī*) i derivat de l'àrab clàssic *barr* 'afores', *bárra* 'defora'. □ 1.ª doc.: 976; document terrassenc de 1016.

Parlant d'una de les parts de la població «a parte orientis --- in *barrio* maiore ---» (*BABL* VII, 401); a Lleida: «in civitate Ilerde --- in ipso *barri* de Monte Acuto ---», a. 1182 (Miret, *Templers i Hosp.*, p. 140), i referint-se a la mateixa zona urbana, en un doc. de llenguatge aprovençalat, però ben local de Lleida, ¹ no datat però escrit certament no més de 20 o 25 anys més tard «dis P. de Lobeira e I *barri* de Montagut que non obezissen los còssols; per què los còssols non auseren intrar en equal *barri* per penorar ---» (*BABL* VII, 170). No solament el context dels tres docs. sinó el fet que Montagut és força allunyat del centre de